

УДК 341.224(497.11)(497.5)

DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.6932021.12>

Прегледни рад

*Милош Петровић**

Департман за правне науке, Државни универзитет Нови Пазар

МОГУЋНОСТ ПРИЗНАЊА НОВЕ МИКРОДРЖАВЕ У СВЕТЛУ СТАРОГ ПРАВА (СЛУЧАЈ ЛИБЕРЛАНД)

Сажетак

Дана 13. априла 2015. године, на 1416. километру тока реке Дунав, на његовој десној обали, на локалитету Горња Сига, који у стварности представља полуострво које се наслања на десну обалу реке, од стране троје чешких држављана проглашена је Слободна република Либерланд. У домаћој научној и стручној јавности овај догађај је протекао без реакција (осим једне изјаве Министарства спољних послова којом исто обзнањује да формирање Либерланда на поменутом простору нема утицаја на територијални интегритет Републике Србије, те да је исто неозбиљан поступак који не заслужује коментар), а и у хрватској стручној јавности преовлађујућа реакција је да се ради о случају који не заслужује озбиљније коментаре. Са друге стране, у америчкој научној јавности овај догађај није прошао без одјека, и на светлост дана полако излазе текстови који се баве овим питањем. У овом раду аутор је покушао да сагледа домете проглашења Либерланда као државе у односу на нека претходно постављена правна правила и решења питања границе на Дунаву између данас суверених држава Србије и Хрватске, као и у односу на Конвенцију о правима и обавезама држава из Монтевидеа (1933), којом се начелно утврђују критеријуми за постојање државе, а чије одредбе су временом добиле снагу међународног обичајног права. У закључним разматрањима синтетизоване су чињенице прикупљене током истраживања и дато је мишљење о тренутном правном субјективитету Либерланда.

* milospetrovic180370@gmail.com

Кључне речи: Либерланд, Дунав, граница, држава, признање државе

УВОД

Након Првог светског рата формирана заједничка држава Јужних Словена, изашла је из Другог светског рата као федерација шест република, формираних претежно (али не искључиво) по националном принципу. У последњој деценији двадесетог века, крвави оружани сукоби означили су крај заједничке државе, и на њеним просторима настанак неких нових, или реафирмацију неких држава које су унеле своју државност у заједничку југословенску државу. Заједнички живот у федералној Југославији подразумевао је од самих почетака бригу за спољне границе, којима је прећено и са запада (Тршћанска криза) и са севера, односно истока (Криза поводом Резолуције Информбироа 1948 – 1953), као и бригу за учвршћивање новог облика политичке организације државе и друштва, односно, успостављање новог, другачијег политичког система. Без намере да улазимо у корене и разлоге распада бивше заједничке државе, у овом делу излагања констатујемо да су се као њени међународно признати сукцесори временом искристалисале следеће државе републиканског уређења: Србија (са Аутономном покрајином Косово и Метохија као њеним интегралним делом – тренутно под Привременом управом ОУН, у складу са Резолуцијом Савета безбедности бр. 1244, од 10. јуна 1999), Хрватска, Словенија, Босна и Херцеговина, Црна Гора и Северна Македонија.

Новонастале државе за своје међусобне, међудржавне границе имају некадашње границе које су у заједничкој држави биле унутрашње границе између федералних јединица. Некадашње границе федералних јединица, сада у функцији међудржавних граница су у мањој или већој мери прецизно дефинисане, на одређеним деловима захваљујући и природним препрекама (углавном рекама). Ипак, неажурност, одсуство воље, или већ неки други разлози, допринели су томе да поједине међурепубличке (сада међудржавне) границе не буду до краја утврђене и прихваћене од стране оних федералних јединица између којих су се налазиле, што је, након стицања пуног међународноправног субјективитета тих држава постало проблем који може оптерећивати њихове међусобне односе. Један од таквих „типичних“ примера је граница између Републике Србије и Републике Хрватске на реци Дунав.

Несагласност поменутих двеју држава око правца протезања граничне линије на Дунаву, довела је до апсурдне ситуације да

две државе „својатају“ и „нуде“ једна другој делове територије на супротним странама Дунава, позивајући се на бројне разлоге, који имају у мањој или већој мери упориште у праву.

Користећи ово својеврсно замешатељство, на једном таквом делу територије, дана 13. априла 2015. године, на 1416. километру тока реке Дунав, на његовој десној обали, на локалитету познатом под именом Горња Сига, који у стварности представља полуострво које се наслања на десну обалу реке, а при високом водостају исти локалитет постаје речна ада укупне површине око седам квадратних километара, од стране троје чешких држављана проглашена је Слободна република Либерланд.

Циљ овог истраживања је да утврди да ли и коме поменута територија припада, или је иста евентуално *terra nullius*, и у том смислу да ли је могуће да иста буде саставни (суштински) елемент новог оригинерног субјекта међународног права, као и да утврди релацију између проглашења Слободне државе Либерланд и релевантних правних аката којима је статус поменутог простора у ближим или даљим временима већ третиран.

СРПСКО – ХРВАТСКА ГРАНИЦА НА ДУНАВУ (ПОГЛЕД УНАЗАД)

Питање српско-хрватске границе први пут је доспело у жижу јавности приликом настанка друге (социјалистичке) Југославије. Федерално уређење заједничке државе подразумевало је и међусобно разграничење федералних јединица. Код утврђивања границе између Народне Републике Србије (односно њеног дела – Аутономне Покрајине Војводине) и Народне Републике Хрватске, као логична граница наметнуо се ток реке Дунав, захваљујући пре свега извештају Комисије Председништва АВНОЈ-а за израду предлога за утврђивање границе између Војводине и Хрватске (Зечевић и Лекић, 1991), а упркос јаким тенденцијама и својеврсном лобирању на терену, првенствено на ширем простору Суботице и Сомбора, у циљу повлачења границе између Војводине и Хрватске копном, на потезу од Суботице, преко Сомбора па до Бачке Паланке (Јелић, 1991:23).

И заиста, Председништво Народне Републике Србије је, дана 10.08.1945. године на основу Одлуке Привремене Народне Скупштине Демократске Федеративне Југославије донело Закон о установљену и устројству Аутономне Покрајине Војводине (ЗУУАПВ, 1945). Чланом 1. став 3. тога Закона, извршено је привремено територијално разграничавање АПВ, од НРС према

НРХ које гласи: „Граница АПВ према федералној Хрватској утврђује се привремено на основу предлога нарочите Комисије АВНОЈ-а. Ова граница иде реком Дунавом од Мађарске границе до Илока, прелази преко Дунава остављајући Илок, Шаренград и Мохово у Хрватској и иде на југ остављајући атаре села садашњег шидског среза, Опатовац, Ловас, Товарник, Подграђе, Адашевци, Липовац, Строшинци и Јамена у Хрватској, а варош Шид и села Илинци, Мала Варошица, Баторивци и Моровић у Војводини“. Дакле, што се тиче Србије, граница између ње и Хрватске иде реком Дунав, и иста је привремена, односно, утврђивање тачне линије протезања границе између двеју федералних јединица није коначно утврђено. Овде је потребно истаћи да „та коначност никад није досегнута за време заједничке државе. Док се коначно питање разграничења не реши, потребно је држати се става да је основ сваког тумачења – језичко тумачење, а да се појмови тумаче у свом уобичајеном значењу. Значење реченичног склопа „ова граница иде реком Дунав...“ може се тумачити само на следећи начин:- граница између две државе се налази на води. Да ли је то средина реке, или као што је мање-више у европском праву уобичајено за пловне реке - на средини главног воденог тока, питање је о ком се може дискутовати. Никако се не би могло дискутовати о томе да се под Дунавом сматрају удаљени канали и мртви токови, из разлога што они нису Дунав“ (Петровић, Хаџибојанић, Радоњић, 2020:124).

И Народна Република Хрватска је дефинисала своју границу према Народној Републици Србији. То је учињено Законом о подручјима општина и котара у Народној Републици Хрватској. Поменути Закон је прописивао да се границе сваке општине утврђују у њеном Статуту (ЗПОК, 1962, чл.8). И сада настаје својеврстан галиматијас. На основу овог Закона, Народни Одбор Котара Осиек (НОКОС, бр. 10739/55, чл. 3) је границу котара у пределу реке Дунав одредио на следећи начин: „... и затим иде границом к.о. Драз, к.о. Батина и АП Војводине. Даље граница наставља у правцу југа границом к.о. Батина до идеалне средине ријеке Дунав. Даље се наставља граница средином ријеке Дунава у правцу југа између АП Војводине с лијеве стране и к.о. Батина с десне стране, затим иде границом к.о. Батина до тремеђе к.о. Батина, к.о. Змајевац и АП Војводине. Граница даље продужава границом к.о. Змајевац с лијеве стране Дунава до идеалне средине ријеке Дунав, затим скреће у правцу југо-истока до границе к.о. Змајевац, пролази на лијеву обалу Дунава и иде границом к.о. Змајевац до идеалне средине Дунава, насупрот Титове пумпе, затим скреће у правцу истока границом к.о. Кучка-Змајевац 2, све до

идеалне средине ријеке Дунав. Затим скреће у правцу југо-истока идеалном средином ријеке Дунава и иде границом к.о. Копачево, прелазећи на четири мјеста лијеву страну Дунава, а према старом кориту ријеке Дунава и катастарске границе општине Копачево све до средине ријеке Дунава код ушћа ријеке Драве у Дунав.“

Дакле, и Србија и Хрватска се слажу да је граница на Дунаву, једино се не слажу око очигледног – где се Дунав налази.

Разлог овом неслагању треба тражити у чињеници да је „у циљу скраћења и поједностављења пловидбе, крајем XIX и почетком XX века, на овом потезу Дунава извршено неколико интервенција у смислу прокопавња канала и изградње новог пловног корита. Најзначајније и најкапиталније регулације биле су оне на прокопавању новог корита Дунава на три различита места. Блажевачким просеком, у дужини од три км, одсечен је меандар око села Блажевца. Пловни пут је у овом сектору скраћен за упола. Сигајским просеком су одсечени они меандри око Великог и Малог Казука, Сиге, Ампова и Адице. Пловни пут је скраћен са 16 на 8 км. Дравским просеком је одсечен меандар који опкољава Сребрницу. Такође у временском интервалу од 1891. до 1897. и током 1899. и 1903. године је Барачки меандар преуређен у зимовник за бродове (између Бездана и Батине). Ови радови нису праћени променама у катастарским књигама. Радовима су обале главног тока Дунава померене значајно на запад, а катастарски операти нису пратили промене стања на терену, већ су границе катастарских општина остале на старом „мртвом“ току Дунава“ (Шарчански, 1962:34).

Као резултат ових радова и њиховог каснијег непреношења у катастарске операте, Србија и Хрватска су дошле у позицију да различито тумаче међусобну границу на Дунаву. За Србију је то средина пловног пута на Дунаву, а за Хрватску су то границе њених катастарских општина. Додатни проблем је и чињеница што је Законом о установљењу АП Војводине граница на Дунаву установљена као привремена. Као да није постојала намера да се ово питање реши. Док ове две државе не реше питање међусобног разграничења на Дунаву, као спорни остају следећи „цепови“: „На левој обали, или прецизније, на левој страни *Talwega*¹ Дунава, тренутно под ефективном контролом Србије – Карапанца, Кенђија, Блажевица, Колонђош, Змајевац, Кучка, Полуострво, Зверињак, Сребреница, Шаренградска и Вуковарска ада; и на десној страни Сига“ (Караћ, 2018:136).

Оно што Србија и Хрватска нису учиниле као федералне

1 Талвег (нем. *Talweg*) је линија која повезује тачке на најдубљим местима речног корита од извора до ушћа, и служи првенствено за утврђивање пловног пута на реци.

јединице заједничке државе, покушала је „исправити“ Арбитражна комисија Мировне конференције о Југославији, коју је у августу 1991. године формирао Савет министара Европске економске заједнице (у даљем тексту: Бадинтерова комисија – по презимену њеног председника, у време формирања Комисије председника Уставног суда Француске – Роберта Бадинтера). Бадинтерова комисија је првенствено замишљена као стручно, правничко тело које би Мировној конференцији требало давати правна тумачења и савете током југословенске кризе. Без намере да улазимо у теоријске расправе и оцену успешности рада поменуте комисије, осврнућемо се само на њено мишљење број 3, пошто је оно од значаја за предмет нашег истраживања.

На иницијативу Социјалистичке Републике Србије, пред Бадинтеровом комисијом се нашло следеће питање: *Да ли се према међународном јавном праву унутрашње линије разграничења између Хрватске и Србије с једне стране, и Србије и Босне и Херцеговине с друге стране, могу сматрати границама?*

Одговор комисије на ово питање је веома важан, „јер је дефинисао стандарде решавања граница код оних република СФРЈ које су желеле да постану независне“ (Хасић, 2013:93), при чему, према ставу комисије „међурепублички територијални односи *inter se* требају бити вођени (чак и пре него што ове територије постану државе, а камоли остваре међународно признање) принципом *uti possidetis juris*“ (Roth, 2015:57).

А одговор² је гласио: „Друго – демаркационе линије између Хрватске и Србије или између Србије и Босне и Херцеговине или евентуално, између других суседних независних држава, моћи ће да се мењају само путем слободног и међусобног договора. Треће – ако се не договори супротно, раније границе попримају карактер граница које штити међународно право“ (Pellet, 1992:185).

Овакав став у значајној мери „иде на руку“ Србији, јер је принцип *uti possidetis juris* у конкретном случају снажно наслонен на правило *prior tempore potior jure*, пошто је прво по реду разграничења између Србије и Хрватске као административних јединица (целина, политичких ентитета) извршено доношењем Закона о установљењу и устројству Аутономне Покрајине Војводине, 1945. године, а исти је донет под окриљем препорука заједничких федералних власти, у креирању територијаног разграничења су учествовали представници федералне јединице Хрватске, федерална Хрватска није у самом почетку изразила

2 Први део одговора се односио на неповредивост спољних граница, али пошто исте нису предмет разматрања у овом раду, тај део одговора није овде приказан.

противљење таквом разграничењу, односно, иста је 1945. године пристала да граница између Србије и ње иде средином воденог тока Дунава. Сва накнадна тумачења и покушаји и образложења нису у духу добросуседске сарадње, а евентуалне недостатке који се односе на катастарске књиге потребно је решити у међусобном договору.

Тренутно фактичко стање је такво да Република Србија контролише леву, а Република Хрватска контролише десну обалу Дунава, и у односима ових двеју држава једно од отворених питања је и питање коначног утврђења државне границе на реци Дунав. Утврђивање тачне границе на Дунаву између двеју држава ће омогућити да се утврди да ли је простор Горње Сиге *terra nullius*, па је као такав подобан за мирну окупацију и предузимање даљих активности које би евентуално водиле настанку новог субјекта међународног права, или поменути простор већ припада једној од двеју овде помињаних држава. Уређење границе на Дунаву битно је и из бројних других, првенствено безбедносних разлога, међу којима се посебно истичу: заштита од поплава, заштита саобраћајне и друге инфраструктуре, заштита од ерозије, заштита од леда, заштита квалитета воде, изградња регулационих грађевина (Бабић-Младеновић, 2018); као и ради ефикасније контроле и управљања речним саобраћајем, спречавања кријумчарења, шумских крађа, ловокрађе и сличних недозвољених активности у непосредној близини реке, спречавања недозвољене градње, спречавања загађивања водотока, ефикаснијег управљања специјалним резерватом биосфере „Мура-Драва-Дунав“ (Петровић, 2014:272), чији је епицентар управо на овом простору, и тако даље. Можда је најтачнија констатација да нерешена граница на Дунаву између Србије и Хрватске, због свега претходно набројаног, тренутно „не представља безбедносни ризик или претњу, али представља изазов за безбедност“ (Целетовић, Бериша; 2017:80).

ЛИБЕРЛАНД У СВЕТЛУ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРАВИМА И ОБАВЕЗАМА ДРЖАВА (МОНТЕВИДЕО КОНВЕНЦИЈА)

Конвенција о правима и обавезама држава, познатија као Монтевидео конвенција (CORADOS, 1933), садржи одређене елементе који у теоријском смислу значајно доприносе бољем разумевању битних елемената државе као субјекта међународног права. Иако само „међународно право не садржи дефиницију државе“ (Аврамов и Крећа; 1997:65), наука међународног права у великој мери ставља акценат на критеријуме државности

постављене управо поменутом Монтевидео конвенцијом. У координатама ових критеријума сагледаћемо тренутни положај Либерланда.

Члан 1. Монтевидео конвенције наводи да би држава као субјект међународног права требала поседовати следеће квалификације: „а) стално становништво, б) дефинисано подручје, в) владу и г) способност ступања у односе са другим државама“ (CORADOS 1933, Art. 1). У теорији се поред ових услова наводе и реални захтеви оличени у „стварној и суштинској независности, а затим и суверенитету“ (Balch, 2016:1).

Шта од наведеног Либерланд поседује?

Становништво

Према доступним информацијама, у првих недељу дана по проглашењу Слободне државе Либерланд, на њену интернет адресу приспело је преко 200.000 захтева за држављанство (Nolan, 2015), а у првој години „постојања“ Либерланда „додељено је држављанство за укупно 130 људи, при чему ће овај број сигурно расти пошто је за примљено скоро 400.000 захтева за држављанство, а приближно 75.000 подносилаца захтева је проглашено подобним за стицање држављанства. Штавише, Либерланд је успоставио јасан пут до држављанства: подобни кандидати „акумулирају“ заслуге донирајући свој новац и време да помогну да Либерланд постане држава и када сакупе 10.000 „заслуга“, добијају држављанство“ (Rossman, 2016:328). Са друге стране, ноторна је чињеница да на простору Горње Сиге (простору на ком је проглашена Слободна држава Либерланд) нема становника, нити насеља, нити трајних или привремених објеката, као ни било какве инфраструктуре подобне за људски живот. Дакле, осим виртуелних држављана, Либерланд нема стално настањено становништво на територији на коју претендује да буде његова државна територија. Монтевидео конвенција као захтев истиче стално становништво, без допунског прецизирања у смислу да ли је потребно да исто буде настањено на одређеној територији, и без лицитирања броја становника у смислу најмањег потребног броја становника који би могли омогућити успешно функционисање државе, макар у елементарном погледу, за шта се у литератури као типични примери наводе Науру и Тувалу (Shaw, 2003:322). Чак и чињеница непостојања природног начина занављања становништва није пресудна у овој ситуацији. Напоследку, „ни држава Ватиканског града нема природни прираштај, њено држављанство се стиче

искључиво природњем, па јој из тог разлога нико не оспорава међународноправни легитимитет“ (Петровић, 2018:21). За разлику од Ватикана, овде се јавља један сасвим нови феномен, који ће у будућности свакако морати бити шире разматран: виртуално држављанство. За претпоставити је да од 400.000 апликаната за држављанство, већина њих нема намеру да стварно живи на речном полуострву подложном плавлeњу при високом водостају, а упитно је и како би се сви сместили на простор од седам квадратних километара. Либерланд вероватно никад и неће имати стално становништво из још барем једног разлога – према доступним медијским информацијама, Република Хрватска активно спречава приступ недржављанима Хрватске на простор Горње Сиге, уз запрећену казну од 2.400 хрватских куна за илегални прелазак државне границе (Ристић, 2015), што додатно онемогућава трајно насељавање и изградњу насеља на поменутом простору.

Дакле, реалност показује да Либерланд нема стално настањено становништво на територији коју је прокламовао као своју, и у светлу Монтевидео конвенције, ова чињеница му не иде у прилог.

Територија (дефинисано подручје)

Ово је свакако најтежи услов који се пред Либерланд поставља, а за само постојање истог је *conditio sine qua non*. Иако политичка историја и пракса познају државе које су егзистирале као субјекти међународног права и пре утврђивања тачних граница (Израел је типичан пример), државе које су територијално мање од седам квадратних километара (на пример Монако), односно, не постоји захтев за минималном површином да би нека територијална јединица испуњавала услове за државност, код Либерланда је ситуација донекле другачија.

Основна хипотеза која не иде у прилог претензијама Либерланда на простор Горње Сиге је позната Кровфордова изрека да „гранични спорови не утичу на државност“ (Crawford, 1979:48), додатно оснажена тумачењем да се „постконфликтна *de facto* ситуација подудара са југословенским гледиштем да се садашња међународна граница поклапа са кретањем тока Дунава, који формира „природну“ линију раздвајања. Овај спор, према томе, може одмах бити назван „локалитетни“ или „локални“, пре него потпун територијални спор пошто су се обе стране споразумеле око граничне линије у генералним терминима, односно начелним тачкама“ (Klemenčić, Schofield; 2001:19).

Идеја од које полазе оснивачи Либерланда је да подручје Горње

Сиге *terra nullius* (About Liberland; 2021), односно да над истим не постоји суверен, тако да се овде не ради о деривативном начину настанка државе (одвајањем, сецесијом од неке већ постојеће државе), већ се овде ради о мирној окупацији територије на коју нико не полаже право, односно, ради се о оригинерном начину настанка државе.

Ако занемаримо разлике у тумачењима, и сагледамо реалност на терену, можемо закључити следеће:

- Република Србија и Република Хрватска (заједно са Црном Гором, Словенијом, Северном Македонијом и Босном и Херцеговином) су државе које су сукцесори бивше Југославије; у сваком погледу, како у односу на међународне уговоре, дугове, наставак чланства у одређеним међународним организацијама, тако и у односу на територију коју су наследиле. Упрошћено речено – Југославија се распала на шест држава и тих шест држава међу собом полажу право на територију бивше Југославије.
- Република Хрватска одбија да прихвати фактичко стање да се граница између ње и Србије на Дунаву протеже средином пловног пута, остављајући простор Горње Сиге на хрватској страни. Међутим, у пракси хрватски погранични органи забрањују хрватским нерезидентима приступ Горњој Сиги, па чак против њих покрећу и поступке за илегални прелазак државне границе. Дакле, са мање или више ентузијазма, хрватска страна врши суверену власт над простором Горње Сиге, на тај начин прећутно прихватајући доминацију начела *uti possidetis juris*, без обзира на то што се декларативно залаже за то да “разграничење буде учињено применом додатних критеријума“ (Тубић, 2011:656).
- Ако би Хрватска и декларативно признала простор Горње Сиге као свој, та тврдња би се могла изједначити са чињеницом да Хрватска прећутно прихвата међународну границу са Србијом на средини пловног пута. Хрватска то неће урадити, јер сматра да би тиме оставила око десет пута већу територију Србији него што је добила заузврат.
- Једини логичан исход у погледу територијалног простирања Србије на запад и Хрватске на исток, и њиховог разграничења на Дунаву јесте „јасно дефиниран, просторно интегрисан териториј. [У супротном] инсистирање на побољшаној верзији националних територијалних права, било би мраморни колач, скупина различитих, дисконтинуираних подручја“ (Оклопчић, 2015:121).

- У оваквој констелацији, не може се тврдити да је Горња Сига *terra nullius*. Много ближа логици ствари је тврдња да је Горња Сига или српска или хрватска територија, коју због неспремности да коначно утврде међусобну границу на Дунаву, обе државе користе као својеврсно политичко „кукавичје јаје“.
- И на послетку, оно што чини ово питање посебно интересантним јесте да иако ни Србија ни Хрватска изричито не захтевају сувереност над Горњом Сигом (територијом Слободне државе Либерланд), ниједна од њих се није изричито ни одрекла права на ту територију, нити је вероватно да ће то учинити у будућности. Хрватско формално одрицање од Горње Сиге значило би за њу губљење јединог значајног дела територије који је стекла након радова на измени тока реке Дунав. Максималистички захтев Хрватске је да стекне власт над преко 10.000 хектара територије које су уписане у хрватске катастарске књиге, а над којима ефективну власт врши Србија, а друга најбоља опција за Хрватску је да стекне право над територијом на којој се налази Либерланд. Бројни разлози (економски, географски, безбедносни, хидролошки, водно-саобраћајни) не говоре у прилог хрватском захтеву да поврати власт над територијама које је имала пре мелиорационих радова на Дунаву, па одрицањем и од Горње Сиге, не би добила ништа. Са друге стране, Србија нема никакав интерес да тражи право власништва над Горњом Сигом, пошто би то значило признање да је тачна граница на Дунаву из деветнаестог века, а не нова граница утврђена 1945. године, и потврђена одлуком Бадинтерове комисије. Дакле, инсистирање на праву поседовања Горње Сиге за Србију би могло резултирати губљењем значајне територије која се сада налази на њеној страни Дунава.

Ефективна власт

Монтевидео конвенција заправо као критеријум поставља постојање Власти (енгл. Government), не инсистирајући на њеној ефективности. Ипак, власт, оличена првенствено у Влади као њеном извршном делу, ако није ефективна и ефикасна, онда је сама себи негација. Питање је да ли Либерланд има ефективну власт?

То што Влада не може ући на територију коју сматра својом и не може на њој вршити ефективну власт није од пресудног значаја. Чињеница да влада Либерланда нема способност

физичког заузимања и управљања „територијом“ само по себи није искључујући разлог за посматрање Либерланда као микродржаве у настанку. За Либерланд је много значајније то што има Устав, судски систем, изабраног председника, министре, валуту и специфичан систем за стицање држављанства. Као закључак по овом питању, могли би смо утврдити да Либерланд има потенцијално ефективну власт која тренутно не може ући на територију „државе“, што не мора нужно значити да иста није способна да ефикасно предузима друге радње на промоцији сопствене државности, пре свега према споља, чиме долазимо и до последњег услова из Монтевидео конвенције.

Способност ступања у односе са другим државама

Способност ступања у односе са другим државама је можда логичније посматрати као демонстрацију државности, пре него као услов њеног постојања. У том смислу Либерланд је предузео одређене кораке и основао сталне канцеларије у бројним државама, укључујући Велику Британију, Сједињене Америчке Државе, Чешку, али и Словенију, Мађарску и Србију. Са друге стране, ниједна држава чланица Уједињених нација није признала Либерланд. Без обзира на то што међународно признање државе није услов њеног фактичког постојања (СССР у почетку свог постојања није био међународно признат), реалност међународних односа указује да је непризната „држава“ дугорочно „осуђена“ на изопштеност, изолацију, и на послетку, подложна је да њена егзистенција буде окончана насилним путем. Управо из разлога што није признат од стране ниједне суверене државе, Либерланду је значајно сужен маневарски простор у манифестовању сопствене државности.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

На основу претходно изнетог покушаћемо дати коначни одговор на питање колико је Либерланд близу или далеко од тога да буде држава. Пре свега, можда је исправније уместо појма микродржава за Либерланд користити појам микронација, јер га то у овој фази много боље и прецизније описује, пошто исти тренутно нема међународно признање као држава, па је прикладније користити термин „микронација“ у смислу групе људи која полаже право на суверенитет над одређеном, по правилу малом територијом, а на којој, користећи се правом на самоопредељење

жели да формира посебну политичко-територијалну организацију са међународноправним субјективитетом.

Ако сагледамо услове које намеће Монтевидео конвенција, закључићемо да су исти тренутно недостижни за Либерланд, поготово у односу на територију и у односу на способност ступања у односе са другим државама. Са друге стране, политичка и државноправна теорија ће свакако у наредном периоду подробније анализирати „случај Либерланд“. Из којих разлога? Због тога што се први пут у људској цивилизацији јавља нов феномен „виртуелна држава“ односно држава са „виртуелним грађанством“. Колико год ово футуристички звучало, не смемо испустити из вида да је пре пет или шест деценија виртуелни простор био научна фантастика, пре две до три деценије виртуални новац је био научна фантастика, а данас се у виртуалном простору дешава насиље, „моћ токова“ је постала важнија од „токова моћи“, виртуелним новцем се тргује и тако даље. Оснивачи Либерланда иду за идејом да оснују порески рај, да имају виртуалне држављане и виртуални новац, и у принципу, њима је битно да имају интернет домен и следбенике који ће трговати њиховом валутом по повлашћеним условима, а некакве класичне манифестације државе у смислу војске, полиције и сличних институција, либерланђанима су вероватно врло ниско на листи приоритета, ако су и уопште на њој.

Но, футуристичке прогнозе ће се остварити или не у будућности. Тренутна реалност говори следеће: - Стриктно тумачење критеријума Монтевидео конвенције искључује сваку могућност да Либерланд буде препознат као микродржава. Ако би се услови поменуте конвенције додатно релаксирани, за шта би требало убедити већи део међународне заједнице, што је мало вероватно, јер би отворило бројна питања признавања различитих претендената на државну самосталност широм света, Либерланд би и даље био у неповољној ситуацији, пошто му и даље остаје проблем доказивања да је простор Горње Сиге *terra nullius*, а с обзиром да се исти налази на подручју које је предмет локализованог граничног спора између две међународно признате државе, ово доказивање би било у пуном смислу речи *probatio diabolica*.

Један од начина за повољно окончање либерландског путовања ка жељеној државности је и конститутивно признање учињено од стране довољног броја држава, наравно укључујући и оне најзначајније. Међутим, за ово су изузетно мале шансе, пошто ни једна суверена држава у свету исти још увек није признала, а не треба губити из вида чињеницу да конститутивно признање заправо одражава стање политичке реалности у међународној

заједници и иде за тим да минимализује значај правних правила и истима претпоставља политичке интересе.

Либерланду остаје још један, узак пролаз кроз који се може запутити ка стицању каквог-таквог међународноправног субјективитета. Теорија и пракса како међународног права, тако и међународних односа познају такозване изузетне, необичне, посебне субјекте међународног права. Њихов типичан представник је Малтешки витешки ред, непотпуни, несавршени субјект међународног права, који између осталог, има субјективитет, али нема територију. Ако Либерланд има стварну намеру да достигне међународноправни субјективитет, много лакше и вероватно много брже ће то урадити „копирајући“ поступке малтешких витезова, него да узалудно троши ресурсе свих врста у доказивању да ли је одређени простор *terra nullius*, или исти то није.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Аврамов, Смиља, и Миленко Крећа. 1997. *Међународно јавно право*. Београд. Савремена администрација.
- Бабић-Младеновић, Марина. 2018. *Уређење водотока*. Београд: Институт за водопривреду Јарослав Черни.
- Закон о установљену и устројству Аутономне покрајине Војводине [ЗУУАПВ,1945], *Службени гласник Народне Републике Србије*, бр. 28 од 09.09.1945.
- Зечевић, Миодраг, и Боград Лекић. 1991. *Државне границе и унутрашња територијална подела Југославије*, Београд: Грађевинска књига.
- Караћ, Стеван. 2018: „Спор Републике Србије и Републике Хрватске око дела апроксимативне границе на реци Дунав“, *Безбедност*, 1-2018: 127-144, DOI:10.5937/bezbednost1801127K.
- Петровић, Милош. 2014. „У сусрет прекограничном резервату биосфере Мура-Драва-Дунав“, *Зборник Матице српске за друштвене науке*, 147, 2/2014: 267-279, DOI:10.2298/ZMSDN1447267P.
- Петровић, Милош. 2018. *Грађанско васпитање*, Нови Пазар, ДУНП.
- Петровић Милош, Хаџибојанић Бранислав, Радоњић Снежана. 2020: „Корени Српско-Хрватског дунавског спора“, *Безбедносни форум*, бр.1-2020, година V: 116-128.
- Тубић, Бојан. 2011. „Примена начела *uti possidetis juris* при одређивању међудржавних граница“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2011: 647-662.
- Целетовић Миленко, Бериша Хатица. 2017. „Утицај европског

- коридора 7 на безбедност Републике Србије“, *Годишњак Факултета безбедности*, 2017: 69-94.
- Шарчански, Слободан. 1962. „Проблеми територијалног разграничења између народних република Хрватске и Србије на подручјима срезова Сомбор и Осijek“, *Заједница комуна*, бр. 8: 15-19, Сомбор.
- Balch, Christopher. 2016. “An Argument for the International Recognition of Liberland“ *Michigan Journal of International Law*, Vol 37, No. 2.
- Convention on Rights and Duties of States (CORADOS), Montevideo, December 26, 1933, 49 Stat. 3097, Treaty Series 881.
- Crawford, James. 1979. *The Creation of States in International Law*, Oxford University Press
- Hasić, Zijad. 2013. „Doprinos mišljenja Badinterove komisije teoriji elemenata државе“, *Univerzitetska hronika*, br. 10, Vol. 5: 85-99.
- “Formation of Liberland/History“, *About Liberland*, 24.05.2021. www.liberland.org
- Jelić, Ivan. 1991. „O nastanku granice između Hrvatske i Srbije“ *Časopis za savremenu povijest*, br. 23 (1-3): 1-32.
- Klemenčić, Mladen, i Schofield Clive. 2001. *War and Peace on the Danube: The Evolution of the Croatia-Serbia Boundary*, International Boundaries Research Unit, University of Durham.
- Nolan, Daniel. 2015. “Liberland: hundreds of thousands apply to live in worlds newest ‘country’“ *The Guardian*, April 24, 2015.
- Odluka o utvrđivanju granice područja kotara Osijek [НОКОС], br. 10739/55 od 30.07.1955.
- Oklopčić, Zoran. 2015. „Što je čije, ili teritorijalna prava na ovim prostorima“, *Politička misao*, god. 52, br. 1: 111-140.
- Pellet, Alain. 1993. “The Opinions of the Badinter Arbitration Committee A Second Breath for the Self-Determination of Peoples“ *European Journal of International Law*, Vol. 3, No. 1: 178-185.
- Ristić, Borislav. 2015. „Ponovo priveden Vit Jedlička i još jedanaest osoba“, *Večernji list*, Svibanj 16, 2015.
- Roth, B. Brad. 2015. „Ne-konsensualna disolucija држава u међународном праву: Inovacija Badinterove komisije u retrospektivi“, *Politička misao*, god. 52, br. 1: 48-78.
- Rossmann, Gabriel. 2016. “Extremely Loud and Incredibly Close (But Still So Far): Assessing Liberland’s Claim of Statehood“, *Chicago Journal of International Law*, Vol. 17. No 1: 306-339.
- Shaw, Malcolm Nathan. 2003. *International Law*, Cambridge, U.K.
- Zakon o područјима опćина i kotara u Narodnoj Republici Hrvatskoj [ZPOK], „Narodne novine Narodne Republike Hrvatske“, br. 39/62.

Milos Petrović

Novi Pazar State University, Department of Legal Sciences

POSSIBILITY OF RECOGNITION OF A NEW MICRO-STATE IN THE LIGHT OF OLD LAW (LIBERLAND CASE)

Resume

On April 13, 2015, at 1416 kilometers of the Danube, on its right bank, in a locality known as Gornja Siga, which in reality is a peninsula leaning on the right bank of the river, and at high water the same locality becomes river island with a total area of about seven square kilometers, by three Czech citizens was proclaimed the Free Republic of Liberland. In the domestic scientific and professional public, this event passed without reactions (except for several newspaper articles and one statement of the Ministry of Foreign Affairs which also announces that the formation of Liberland in the mentioned area has no impact on the territorial integrity of the Republic of Serbia). The prevailing reaction in the Croatian professional public is that this is a case that does not deserve more serious comments. On the other hand, in the American scientific community, the proclamation of Liberland caused a certain amount of attention, which resulted in the publication of theoretical papers on this topic in respectable theoretical legal journals. In this paper, the author tried to grasp the scope of the proclamation of Liberland in relation to some previously set legal rules and solutions to the border issue on the Danube between today's sovereign states of Serbia and Croatia, and above all in relation to: The Montevideo Convention on the Rights and Duties of States (1933), which in principle determines the criteria for the existence of a state (permanent population, defined territory, own government, ability to enter into relations with other states), and whose provisions became effective over time customary international law. The concluding remarks synthesize the facts gathered during the research and give an opinion on the current legal subjectivity of Liberland.

Keywords: Liberland, Danube, Border, State, Recognition of State

* Овај рад је примљен 16. јуна 2021. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 9. августа 2021. године.